

JOSÉ RAMOS-HORTA, PREMI NOBEL DE LA PAU 1996

Text: ORIOL CORTACANS / Fotos: MARC VILA

"Suharto és com Milosevic"

El Nobel de la Pau del 1996, José Ramos-Horta (Dili, Tímor Oriental, 1949), és la 'bèstia negra' del règim d'Indonèsia, tant abans com després de la caiguda de Suharto. A tot arreu on va representa la resistència infatigable del poble timorès per l'autodeterminació.

José Ramos-Horta va ser a Barcelona per participar en un seminari de la UNESCO sobre l'exercici del dret a l'autodeterminació com a prevenció de conflictes. Ramos-Horta representa totes les forces de la resistència a l'est de l'illa de Tímor, que va ser envaït per Indonèsia l'any 1975, quan Portugal va abandonar les posicions que hi tenia. Des d'aleshores la repressió contra els timoresos ha estat de les més sagnants i oblidades del planeta. L'any 1996, amb la concessió del Premi Nobel de la Pau, tant a Ramos-Horta, com al bisbe de Dili, capital de Tímor, monsenyor Ximenes Belo, la seva causa va començar a ser una mica menys desconeguda.

—*Què va significar per a vostè el premi Nobel de la Pau el 1996?*

—Per al poble de Tímor va ser molt important; per a mi va ser un pes massa gran, que m'ha costat molt en termes de llibertat personal. El Nobel és molt important i dóna prestigi, però també té un cost molt gran, si s'assumeix aquesta responsabilitat de fer avançar l'agenda de la pau i de la tolerància, i no es redueix a rebre el guardó i jubilar-se.

—*Què va sentir quan li van comunicar que rebria el premi?*

—Va ser una sorpresa total. Jo hi treballava, per la pau, juntament amb el bisbe Carlos Ximenes Belo, però mai no vaig pensar que el rebria. Vaig sentir una emoció molt gran, per mi i pel meu poble.

—*Suposo que deuria recordar el moment que Indonèsia va envair Tímor. Aleshores vostè era de viatge a les Nacions Unides per alertar sobre un previsi-*

ble atac militar indonesi. Com va viure aquells moments?

—Va ser molt dur, i molt emotiu sabent que potser no podria tornar mai més al meu país. Tot i així, mantenia l'esperança que aviat hi tornaria. Però aquest "aviat", que per mi havia de ser d'un any o una mica més, n'ha durats més de vint-i-tres. Espero que finalment hi pugui tornar. En aquests vint-i-tres anys hem estat testimonis de canvis molt profunds al món: la caiguda del mur de Berlín, de l'URSS, de moltes dictadures. Això demostra que els imperis, basats en l'arrogància i en la força, no són eterns. Els que són permanents, els que tenen força, són els pobles amb la seva fe, els seus ideals i els seus somnis.

—*Quan creu que podrà tornar al Tímor Oriental?*

—D'aquí a pocs mesos crec que podré fer-hi una visita de bona voluntat.

—*Això seria una mesura de confiança important en el diàleg?*

—Exactament. La meva preocupació és de contribuir a una evolució prudent i pacífica al Tímor Oriental, malgrat el ressentiment i odi profunds que els timoresos senten contra Indonèsia. I malgrat que jo he

perdut tres germans i una germana a la guerra, en mans dels soldats indonesis, no considero el poble indonesi un enemic, perquè també ha estat víctima del dictador.

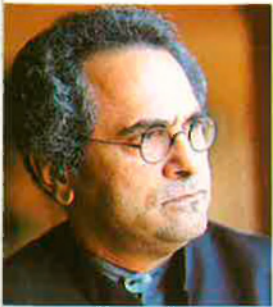
—*Vostè és catòlic?*

—Sí, sóc catòlic practicant.

—*Tem que el conflicte entre Tímor i Indonèsia aca-*

"La principal raó de la invasió de Tímor va ser l'arrogància d'un país gran que es pensava que podia envair-ne, impune, un de petit."

"Els imperis basats en l'arrogància i la força no són eterns."

bi essent un enfrontament entre catòlics, al Tímor, i musulmans, a Indonèsia?

—Crec que no, perquè els pobles de Tímor i Indonèsia són molt tolerants. Els conflictes religiosos o ètnics generalment són manipulats pels polítics.

—*Què ha canviat a Tímor des que Habibie va substituir Suharto?*

—Molt poc. Habibie és un titella de Suharto que durant més de vint anys va servir-lo lleialment. També forma part de tot l'imperi de corrupció, nepotisme, arrogància i impunitat que ha arruïnat la República d'Indonèsia. De fet, els militars encara hi són una força molt important i continuen igual d'arrogants i impunes que abans. Al Tímor Oriental hi tenen més de vint mil soldats. I el 19 de novembre els militars van tornar a fer una matança entre el poble i van assassinar, pel cap baix, cinquanta persones. En protesta contra això Portugal ha suspès les primeres negociacions que tenia amb Indonèsia a Nova York, des del 19 de novembre proppassat. Indonèsia està en fallida econòmica, i tot i així es gasta un milió de dòlars el dia en la guerra colonial de Tímor.

—*Fins ara han ajudat l'oposició democràtica d'Indonèsia d'Amien Rais, Megawati Sukarnoputri i Abdurrahman Wahid a fer caure Suharto i a oposar-se a Habibie. No temen de ser utilitzats i que després, quan Indonèsia sigui democràtica, les seves demandes siguin rebutjades?*

—La nostra lluita és per l'autodeterminació del Tímor i no per la democràcia a Indonèsia. Si la nostra lluita, persistència i coratge han contribuït a l'enderrocament de Suharto, molt bé; però aquest no és el nostre objectiu. Per això mateix vam avisar la democràcia indonèsia. No crec que una Indonèsia més fràgil, més dèbil, però democràtica, que necessita consolidar-se internament i internacionalment, pugui permetre's el luxe de continuar l'ocupació del Tímor Oriental. La veritat és que Indonèsia no té mitjans per continuar gaire més a Tímor, tant si hi ha Habibie com si hi ha un nou govern. A més, tots aquests líders donen suport a les nostres reivindicacions i reconeixen que Tímor no forma part d'Indonèsia.

—*La javanització [ètnia de la capital] de tot Indonèsia impulsada per Suharto és comparable a la serbització de Milosevic?*

—Sí, certament que sí, i no solament per l'expansionisme territorial i per l'arrogància política, sinó també per tot el fenomen de la neteja ètnica, que va començar a Indonèsia. De primer a Irian Jaya, després a les altres illes, i des del 75 al Tímor Oriental. Els javanesos són els més racistes de la regió, creuen que són ètnicament superiors. Per això la guerra d'agres-

sió i genocidi contra Irian Jaya o contra el Tímor Oriental és una guerra racista, d'hegemonia ètnica.

—*Creu que encara és possible una reforma, o l'única solució del conflicte és la ruptura?*

—És possible una reforma. Jo no crec en revolucions ni ruptures radicals. Per garantir la pau i l'estabilitat d'Indonèsia cal que hi hagi una reforma, però una reforma profunda, d'ordre cultural, polític, de totes les institucions de l'estat, i garantir la llibertat d'expressió. També l'exèrcit ha de deixar el poder.

—*Quina és la raó més important de l'ocupació de Tímor per Indonèsia?*

—La principal raó de la invasió va ser i és l'arrogància d'un país gran que es pensava que podia envair-ne un de petit amb impunitat. Jo sóc un estudiós de conflictes i li he de dir que molts d'aquests problemes, fins i tot el de l'Iraq contra Kuwait, a més de les ambicions d'aconseguir-ne els recursos naturals, hi ha

una gran arrogància i un error de càlcul estratègic, sobrevaloritzant la capacitat pròpia i subestimant la capacitat del país envaït. En el cas de Tímor, Indonèsia es va pensar que com que érem un país petit, amb quasi un 90% d'analfabets, seriem molt fàcils i barats de conquerir.

—*Amb Bouthros Gahli, van perdre l'esperança de solucionar el conflicte de Tímor. Ha canviat, ara, la situació amb el nou secretari general de les Nacions Unides, Kofi Annan?*

—Jo conec personalment Kofi Annan i hi tinc un cent per cent de confiança. És el millor secretari general que ha tingut mai l'ONU. És un home d'una gran intel·ligència, experiència i integritat; per això confio molt que a través de l'ONU trobarem una solució per a Tímor.

—*Quin pes té actualment Xanana Gusmão, pres a Djakarta, en la resistència timorena?*

—Actualment és el president del Consell Nacional de la resistència Timorena. Té una personalitat i popularitat com la de Nelson Mandela. És un home veritablement extraordinari, és poeta, escriptor, polític, estrateg militar...

—*El seu alliberament és imprescindible per a iniciar qualsevol negociació?*

—Sí, és una condició necessària perquè el procés de diàleg pugui funcionar.

—*Una altra de les condicions imprescindibles del diàleg, pels timoresos, és la retirada de l'exèrcit. En unes primeres negociacions d'aquest agost, Portugal i Indonèsia van acordar de retirar una part de les forces d'ocupació. Això s'ha acomplert?*

—Aquests homes d'Indonèsia són uns mentiders patològics. La mentida és la seva cultura, la seva personalitat. En van retirar 400 homes, d'una força de més de 20.000, però a mitjan setembre hi van por-

"Estem disposats a acceptar una autonomia com la del País Basc, seguida d'un referèndum d'autodeterminació en un lapse de tres anys a cinc."

"Sempre hi ha una raó quan un grup agafa les armes."

tar deu batallons més.

—*Acceptaria una autonomia, si tinguessin garanties d'un referèndum futur a curt terme?*

—Sí, estem disposats a acceptar una autonomia genuïna com la del País Basc. És l'únic cas amb autonomia fiscal. Si tenim una autonomia com la del País Basc, seguida després d'un referèndum d'autodeterminació, doncs molt bé, nosaltres volem ser responsables i prudents, fer petits passos, però importants. Pel que fa a comparacions, la naturalesa, l'amplitud, la intensitat de la repressió sobre el poble del Tímor Oriental només és comparable a la repressió de Saddam Hussein contra els kurds.

—*Quant de temps hauria de passar entre l'autonomia i el referèndum?*

—De tres anys a cinc.

—*Com valora l'actitud dels EUA respecte a Tímor?*

—Hi ha un canvi molt important en els americans. Clinton té una posició molt favorable a la nostra lluita. En un any jo ja m'he entrevistat cinc vegades amb el secretari d'estat per l'Àsia. Per tant, és un diàleg molt actiu.

—*Només quan una dictadura té dificultats econòmiques es pot fer pressió per canviar res?*

—Això és veritat en part. A Tímor el canvi va començar abans de l'enderrocament de Suharto. I també hi va haver una pressió molt intensa des del Congrés dels EUA, i del Consell de Ministres de la UE. Però és cert que ara, amb la crisi econòmica tan catastròfica d'Indonèsia, ens és més fàcil d'obtenir suport per a la nostra causa.

—*En aquest sentit ara les potències occidentals miren de corregir la seva política del passat, quan van donar suport a l'arribada i al manteniment de la dictadura de Suharto?*

—Crec que sí, i està molt bé. És necessari que hi hagi el coratge i la humilitat d'acceptar les nostres responsabilitats, els nostres errors i de canviar la política.

—*Dins l'exèrcit indonesi pot haver-hi sectors propclius a apropar-se a l'oposició democràtica?*

—**El dret d'autodeterminació és encara una qüestió tabú?**

—**És tabú per als provincians en la matèria. L'autodeterminació és un fet històric de fa segles. Fins i tot abans de la consagració jurídica d'aquest dret els pobles ja l'exercien, amb reconeixement internacional o sense. El fet important és que els governs que tenen dificultats internes de reivindicacions ètniques, culturals, tinguin el coratge i la visió de tornar el poder polític, legislatiu, econòmic, a les regions per evitar la desintegració del país.**

situació armada, i la resposta és que el poder central va negar durant anys el dret al diàleg. Va utilitzar l'arrogància i la repressió per rebutjar les reivindicacions naturals de mantenir una llengua pròpia, la cultura pròpia o una utilització més equitativa dels recursos naturals. Si fa deu anys Indonèsia hagués tingut la intel·ligència de donar a Tímor un estatut d'autonomia tan ampli com el del País Basc, potser hauria guanyat la guerra. Però és la naturalesa dels règims militars, dels corruptes, dels arrogants, que no tenen intel·ligència ni flexibilitat, que crea una situació sense sortida que no deixa al poble cap més opció que la independència total. Sempre hi ha una causa que fa que un grup agafi les armes. Ara, després de tanta violència, també hi ha l'oportunitat que totes les parts deposin les armes i entrin en vies de diàleg, perquè la raó mai no es troba únicament a un cantó, ni en el poder central ni en el del grup armat.

—Sí, a l'exèrcit hi ha gent que dona suport al moviment democràtic i hi tenim una certa relació, tot i que nosaltres tenim més contacte amb els civils.

—*Seria positiu que es creés un tribunal internacional que arbitrés els conflictes en què una part reclama el dret a l'autodeterminació?*

—No crec que la qüestió de l'autodeterminació es pugui resoldre a través de cap tribunal especial creat expressament. Jo crec que aquesta qüestió, a més de ser matèria de dret internacional, és també i sobretot matèria política, i només la voluntat política dels estats pot resoldre les reivindicacions d'autodeterminació. D'una altra banda, he de dir que l'autodeterminació no sempre vol dir independència: pot ser cultural, econòmica..., és molt variable.

—*Sigui com sigui sovint sembla que només es faci cas de les peticions d'autodeterminació quan el dret és reclamat amb les armes, com en el cas de Tímor...*

—Lamentablement ha estat quasi sempre així, però ens hem de demanar per què vam arribar a una

